

HENDRIK MARINUS OUDE ENGBERINK S.M.

Overdinkelse pater in september 1942 door Japanners op Guadalcanal vermoord

Uit onze bidprentjescollectie

Waartoe een eenvoudig bidprentje (uit onze eigen collectie) kan leiden, blijkt uit het hierna opgetekende levensverhaal van Hendrik Marinus Oude Engberink. Wij hopen dat hiermee deze uit Overdinkel afkomstige missionaris, die in september 1942 (niet oktober, zoals op het bidprentje staat) door de Japanners op Guadalcanal werd vermoord, uit de anonimiteit wordt gehaald, waarin hij ten onrechte lange tijd heeft verkeerd.

Hendrik (Henk) Oude Engberink werd op 28 juni 1909 geboren in Overdinkel, dat op dat moment nog niet over een eigen rooms-katholieke kerk beschikte. De Gerardus Majellakerk werd pas in 1910 ingewijd, daarom werd de boreling (dezelfde dag nog) gedoopt in de H. Maria Geboortekerk in Losser.

Geboortehuis Henk Oude Engberink aan de Goormatenweg 34 in Overdinkel

Het gezin Oude Engberink woonde O 370 ('O' staat voor Overdinkel), nu is het Goormatenweg 34. Vader Gerhardus en moeder Johanna Maria Nijhuis (uit De Lutte) trouwden in mei 1907 en kregen vijf kinderen: Johan, Hendrik, Gerard, Marie en Bernhard. Vader overleed op 21 juni 1918 en was toen nog maar 39 jaar. Dat broer Gerard bij zijn grootouders in De Lutte grootgebracht is, zal wel niet uit weelde zijn voortgekomen.

Overdinkel breidde zich in die jaren sterk uit. Daarom werd er in 1910 ook een (gemeente)school (met twee lokalen) gebouwd. De school was kennelijk niet op de groei berekend, want twee jaar later kwamen er al twee lokalen bij. Pas in 1918 werden op initiatief van pastoor Van Laak een bewaarschool en een meisjesschool gesticht. Waarschijnlijk heeft de jonge Henk nog net het laatste jaar van de lagere school op de in 1921 geopende r.k. jongensschool doorgebracht.

Het Maristenklooster in Hulst

Daarna vertrok hij naar het juvenaat van de paters maristen in Hulst (Zeeuws - Vlaanderen), waar hij tot 1929 zou blijven.

Een **juvenaat** is een instelling die vaak aan mannenkloosters was verbonden en die de eerste fase vormde in de opleiding tot kloosterling. De leerlingen waren in de regel intern. Feitelijk staat een juvenaat gelijk aan een kleinseminarie. Parochiepriesters worden gewoonlijk in een bisschoppelijk kleinseminarie opgeleid. Het juvenaat was een kleinseminarie van een kloosterorde of congregatie, in dit geval dus van de maristen. Door de secularisering zijn de meeste juvenaten omgevormd tot reguliere gymnasia. (Wikipedia).

Van 1929 tot 1931 volgde Henk de lessen filosofie in het Sint-Olavklooster te Glane. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat de keuze voor de maristen is te danken aan de aanwezigheid van dit maristenklooster in de nabijheid van zijn geboortedorp.

Het St. Olavklooster in Glane, begin 20ste eeuw.

Hij vervolgde zijn studie van 1931 tot 1937 in Frankrijk (Ste Foy-lès-Lyon) en België (Differt), onderbroken door het noviciaat (proeftijd voor kandidaat-religieuzen). Op 17 september 1933 deed hij zijn professie (het afleggen van de kloostergeloften), in de sociëteit van Maria (paters maristen) in La Neylière (nabij Lyon). De priesterwijding volgde op 21 februari 1937 te Differt.

Op 25 augustus 1937 droeg pater Hendricus zijn eerste heilige mis op in Overdinkel. Voor die gelegenheid werd de foto gemaakt, die het omslag van dit nummer van Oet Dorp en Marke siert.

Pater Hendricus in 1937 als neomist in Overdinkel. Naast hem zit zijn moeder en aan de andere kant pastoor J. Schoemaker, die pastoor Van Laak na diens overlijden in 1930 had opgevolgd. Aan de andere kant van moeder zit pater Laarveld van het Sint-Olavklooster in Glane.

Vertrek naar de Missie

Na zijn wijding vertrok pater Hendricus naar de missie van de Zuid-Salomonseilanden (Oceanië) en werd benoemd in Ruavatu aan de zuidkust van het eiland Guadalcanal.

Op 7 december 1941 deed de Japanse marine, ondersteund door de luchtmacht, een aanval op de Amerikaanse marinebasis Pearl Harbor op Hawaï. De aanval was bedoeld om het grootste deel van de vloot van de Verenigde Staten te vernietigen, zodat Japan vrij spel zou hebben in de Pacific. De aanval kwam als een grote schok voor het Amerikaanse volk en leidde rechtstreeks tot de Amerikaanse betrokkenheid bij de Tweede Wereldoorlog. De volgende dag verklaarden de Verenigde Staten de oorlog aan Japan. De

strijd tussen deze grootmachten zou zich voornamelijk in de Pacific afspeelen.

Op 30 maart 1942 viel het eerste eiland van de Salomon-archipel 'Shortland' in handen van de Japanners. Van daaruit begon daarna de campagne op de Noord-Salomonseilanden, die zonder slag of stoot genomen werden. De Japanners landden op 3 mei 1942 op Tulagi een van de kleinere Zuid-Salomonseilanden gelegen tussen Malaita en Guadalcanal. De eerste verkenningstroepen van de Japanners kwamen in juni op Guadalcanal aan land, waar ze in de loop van juli in de Lunga-vlakte gelegen tussen Honiara en Ruavatu, begonnen met de aanleg van een militaire luchtmachtbasis.

De statie Ruavatu werd naast pater Oude Engberink ook bediend door de Amerikaanse marist pater Arthur Duhamel. Ook waren er drie Franse misiezusters van de sociëteit van Maria werkzaam: zuster Maria Odilia, zuster Maria Sylvia en zuster Maria Edmea. Op 2 augustus 1942 overvielen Japanse soldaten Ruavatu. De twee paters en twee zusters werden gevangen genomen. Onder bewaking van zeven soldaten moesten ze naar het dorp lopen waar de Japanse commandant verbleef. Deze ondervroeg hen over nationaliteit, werkzaamheden etc. Maar waar het eigenlijk om begonnen was: Eén van de paters zou met een speciale opdracht naar de Amerikaanse troepen moeten vertrekken om hen duidelijk te maken dat het, gezien de overweldigende Japanse overmacht op het eiland, nutteloos was de strijd voort te zetten. De enige kans op redding voor de Amerikanen was dat ze zo vlug mogelijk het eiland zouden verlaten. De betreffende pater moest na zijn opdracht onmiddellijk terugkeren, anders zouden de anderen als gijzelaars gedood worden. De beide paters antwoordden dat zij als missionarissen zich niet met militaire en politieke kwesties wilden bemoeien. Driftig geworden door deze weigering stuurde de commandant de gevangenen onder bewaking naar een hut gelegen aan de rand van het dorp. De vier missionarissen bereidden zich voor op het ergste. Ondertussen hadden de Amerikanen een aanval ondernomen in de richting van dat dorp. Er bleef nu geen tijd over om zich nog langer met die onwillige missionarissen bezig te houden: ze werden vrijgelaten en keerden naar Ruavatu terug.

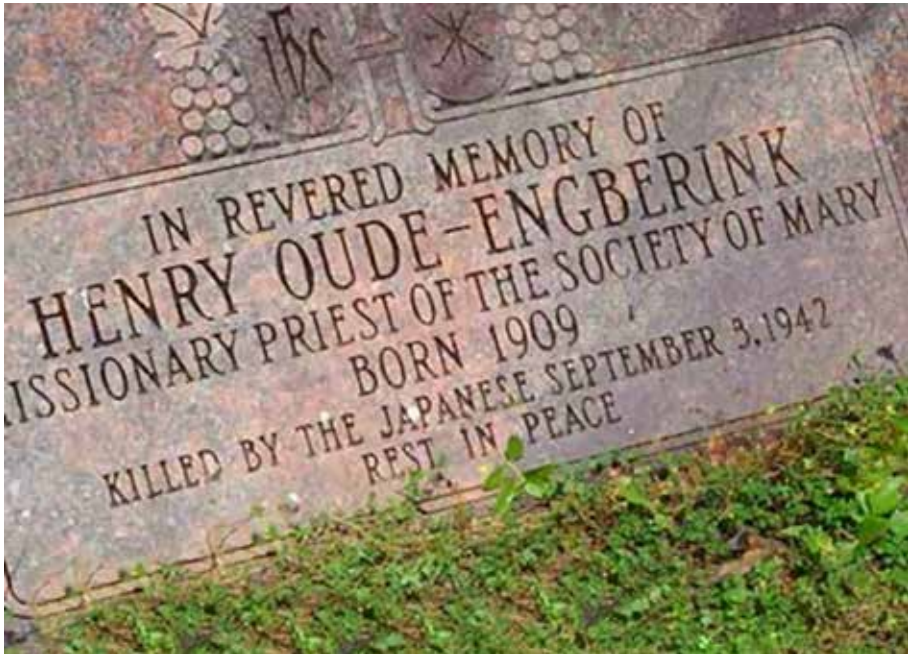

Op 7 augustus 1942 landden 17.000 Amerikaanse mariniers op Guadalcanal. Daarmee begon een tijd van zware gevechten. Nadat een elitecorps van de Japanse keizerlijke garde op 21 augustus niet ver van Ruavatu in een hinderlaag was gelopen, kwamen Japanse soldaten op de statie van Ruavatu. Op 30 augustus namen ze de twee paters mee en twee van de zusters. Zuster Maria Edmea had koorts en hoefde niet mee, maar ze zou enige dagen later wel opgehaald worden. Dat is haar redding geweest. Ze kon vluchten. De missionarissen mochten ditmaal niets meenemen, de reis zou niet ver zijn. Een dag of twaalf trokken ze, gedwongen door de Japanners, op en neer met het bewegelijke front.

Zo brachten ze die dagen door, bijna zonder voedsel, uitgeput en voortdurend met de dood voor ogen. In de loop van de maand september 1942 ging de Nederlandse pater marist Albert de Theye, werkzaam in Avu-Avu aan de zuidkant van Guadalcanal, met gevaar voor eigen leven, op zoek naar de vier missionarissen. Hij trof eind september 1942 in de buurt van Ruavatu een inheems opperhoofd aan, dat hem vertelde dat hij een aantal dagen eerder (het moet rond 23 september zijn geweest) de lijken van de vier missionarissen in een hut had ontdekt. Ze waren met bajonetsteken om het leven gebracht. Het opperhoofd had samen met inboorlingen de lijken met bladeren en zand bedekt, want ze waren niet begraven. Wanneer de missionarissen precies zijn vermoord, is niet te achterhalen. Waarschijnlijk tussen 3 en 15 september 1942. Toen begin maart 1943 het oorlogsgeweld op Guadalcanal was geluwd, gaf de Amerikaanse generaal-majoor J. Lawton Collins, oud-leerling van de paters maristen, opdracht om de stoffelijke resten van de twee paters en de twee zusters over te brengen naar Ruavatu. Daar werden zij vóór de kerk begraven.

Deze foto van het graf van pater Oude Engberink in Ruavatu is beschikbaar gesteld door de heer Gerard Oude Engberink, een neef van de pater. Helaas is niet bekend wanneer de foto gemaakt is. Waarschijnlijk zijn het Amerikaanse militairen die bij het graf een herdenking houden.

Gedenksteen op het graf van pater Oude Engberink

Martelaarschap

In het boek, waaraan ik veel informatie voor dit artikel ontleende (zie bij Verantwoording), wordt ook de aard van het martelaarschap van pater Hendricus besproken.

De motieven voor de moordpartij zijn niet bekend. Het is waarschijnlijk dat de Japanners de blanke missionarissen uit wraak of uit veiligheidsoverwegingen vermoord hebben. De Japanners werden geconfronteerd met zware verliezen, die te maken hadden met het feit dat de Amerikanen, in ieder geval met de hulp van inlanders, over precieze informatie betreffende Japanse troepenbewegingen beschikten. Misschien dachten de Japanners dat ook de blanke missionarissen de Amerikaanse inlichtingendienst hielpen. Van diverse kanten is het gerucht bevestigd dat één van de blanke missionarissen in die periode heen en terug door de Japanse linies is gegaan om contact te krijgen met de Amerikanen. En tenslotte was pater Duhamel een Amerikaan.

Er is op grond van de getuigenissen van inlanders, medebroeders, missionarissen en Amerikaanse legerautoriteiten geen twijfel aan het gewelddadige karakter van de dood van de omgekomen missionarissen.

Pater Oude Engberink bleef in een hoogst gevaarlijke crisisperiode trouw op zijn post omwille van de mensen, die aan zijn zorg waren toevertrouwd. Van belang is ook het getuigenis van een pater Albert de Theye. Hij werkte aan de zuidkust van Guadalcanal en was in zekere zin een buurman van pater Oude Engberink. Pater De Theye bezocht pater Oude Engberink begin mei 1942 . De Japanners hadden het eiland Tulagi bezet en konden op elk moment op Guadalcanal arriveren. Pater De Theye sprak met pater Oude Engberink over de gevaarlijke situatie en de missionarissen overlegden wat te doen, wanneer de Japanners hen zouden aantreffen. Pater Oude Engberink zei toen dat hij vanuit het evangelie wist dat hem op zo'n moment 'zou worden ingegeven wat hij moest zeggen'. Dit antwoord zegt in ieder geval, dat pater Oude Engberink beseftte hoe gevaarlijk de situatie was en dat hij die situatie bewust accepteerde in het licht van zijn roeping (zie Mattheus 10: 18-20, waar sprake is van de vervolging van de getuigen van Jezus).

Georg van Slageren

Verantwoording

Oud-marist Cor van de Wiel uit Losser kon mij veel vertellen over de maristen en bracht mij in contact met pater Wilfried Brand S.M., beheerder van het archief van de Nederlandse provincie van de paters maristen in Hulst (Zeeuws- Vlaanderen). Pater Brand is auteur van hoofdstuk XII van het boek 'Getuigenissen van Christus'. R.K. Bloedgetuigen uit Nederland in de twintigste eeuw. Aan dat hoofdstuk ontleende ik veel informatie voor dit artikel. Bennie Nijhof sprak met Gerard Oude Engberink uit Overdinkel, een inmiddels ruim 80-jarige neef (zoon van de oudste broer) van de pater, die ook enkele foto's beschikbaar stelde.